

S w ě t o z o r,

nevládající spis obrázkový k rozšíření užitečných známostí

pro

Čechy, Moravany a Slováky.

První ročník běh.

v Praze, 1834.

Získána kódexem Bohumila Háje.

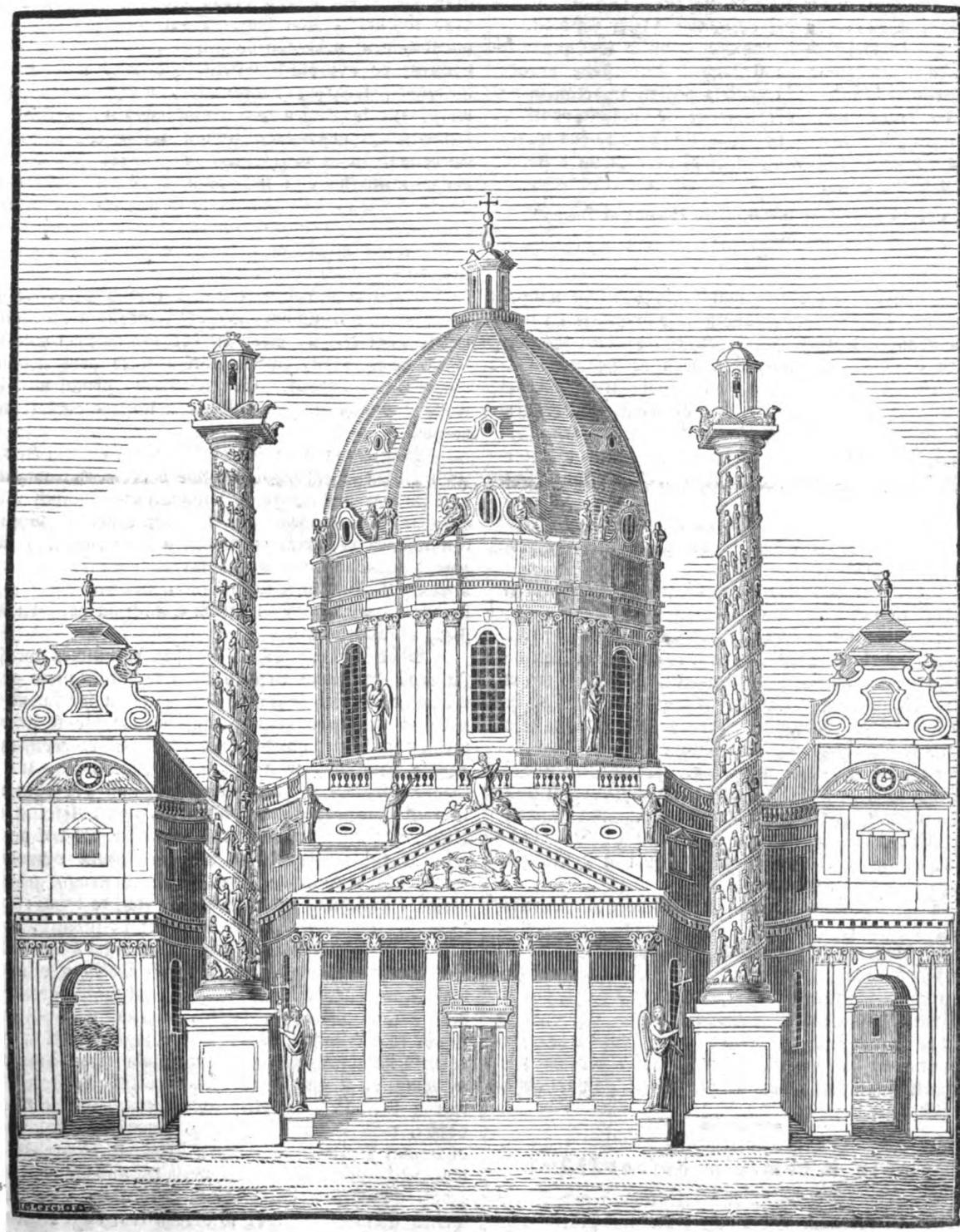
S w ě t o 3 o r,

neylaciněgssj spis obrázkowý k rozšířenj užitečných známostí
pro Čechy, Moravany a Slováky.

Číslo 4.

Vychází každou sobotu.

1834.

(Chrám sw. Karla we Vídni.)

towané trubice, opatřená na hořegssím konci mosa-
zovou točenici. Když, půdavě, ty živon poválu vzbūru-
je tāhne, a na dotčenou trubici giná, tolikéz točenici
opatřená, se nasazuje, a tak roždy dalej až potud,
pokud ty trubice asi 2 st. nad vodou nevynikají. Muž, gemitž ten nábitek zapáliti slussi, gest s kocábka-
m na tom místě, kde trubice z vody vyniká, maje
a sebe ohřívadlo, v němž malé želizka až do te-
nosti se rozpalují. Z těchto želizků pausit jedno do
trubice, čimž sirkový prach se zaněcuje. Menssí částka
trubic, rozražené skále blízká, tím vybuchnutím zkázu
běrá, mětssí ale, gíz muž na lodi sedí pomocí
prowazu v levé ruce drží, zůstává v celosti, a může
podruhé k témuž cíli užívána byti. Zapalovač v
kocábce mimo nepatrné zbaření vody nic z toho vy-
střelení necítí; ale kdo na břehu anebo na gíném
s tan skála učiní spogeni magiem místě stogji,
ten cíti neobyčejně silně ztřesem. Vysak na
vodu bezpečen byl, musí voda při neymenssím 8 do
10 strew. zhlaubí byti.

Francauzský wogák králem v Africe.

Paměti hodné příhody hrabete Beňovského, ro-
dilého Slovana z hořegssich Uher, kterýž ze sibírského
vyhnance králem ostrovu Madagaskaru se stal,
kouž mezi námi známý negau? Něco podobného v
nowegssich zprávách o gisém Francauzovi se čte.

Gdauciu wedle řeky Senegalu do vnitřní Afridy, nedaleko gegich wodospadů, v lausdšti v říse Salam
kečené, vystáta se malé knijetswj, nad němž tu dobu
geden Francauzský wogák panuje, kterýž po konečném
pádu Napoleona z vlasti své se vystěhoval. Bylo
oficijem k kopiníku strázného pluku, dostal se s gíny
vystěhovanci do Senegambie, kdež malý aukád za-
stávage wedle něho i svůj zvláštnej obchod provo-
zoval. Tím způsobem shromáždil sobě něco gmení,
požádal o propuštění a na cestu se vydal. Plaviv
se řekou Senegalem do zadněgssich fragin, osadil se
mezi Maury a Negry, přigal gozyl, oděv, mravy
domácich, zapustil bradu, nosil krpce (sandaly), slo-
wem, níčim se od Afrikanců neružil.

Gměno rohoto pautněka gest Duranton, kterýž
brzo tolíké význoti dossel, gakové ginač gen Mar-
buti, t. domácí mohammedanistí mniši a kněží-téh
fragin, poživagi. Geho mocný vyslyw na tamegssí
lid, geho známosti a cvičnost, geho zmujzlost a spo-
lečenství způsoby i mravy získaly mu brzo všeobecnou
přízeň, tak že se mezi nimi o všecko pokusiti mohl.
Chtěl tedy byti králem i stal se gím.

Ava Demka, král fraginy Kaso, měl gedi-
nau dceru, dědičku geho otroků i koruny. Byla to
Regerka asi 16 neb 17 let stará, neyspanilegssí mezi
svými společnicemi. Durantonu se postava gegi
zdala překrásná, nos příjemný, vysítky sličné a plet
nejně čerstvá — ay tolíkere krásy může koruna, tře-
bas afríkanského království, přičiníti jené, třebas
obhraubné malé Negerce, hrubých a gato opuchlých
rtů a širokého, splesklého nosu. I Duranton, gaf-
holi byl pleti býlé, odpolu obhořelé, kterýž Afríkan-
cům sic nad míru se protiví, měl stěsti jalibiti se
knězne. Pogal tedy gi sobě za ženu.

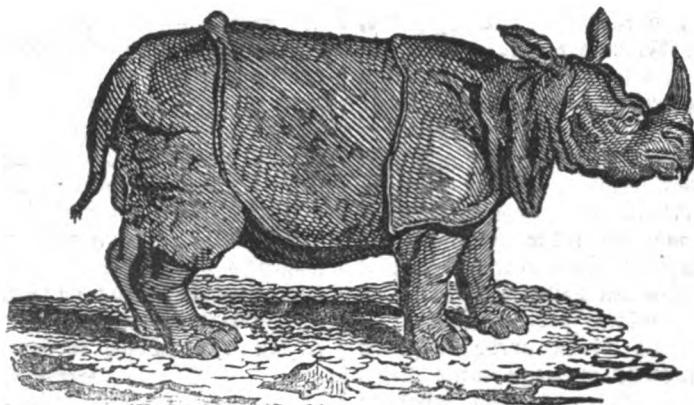
Duranton, vstoupim s ředitelstvem Fran-
cauzským v Senegalu we spolek, žádal od něho zbroje
a gine žásoby wogeneské, čehož mu, z ohledu na geho
položení we vnitřní Africe, odepřeno nebylo. Fran-
cauzové té osady slibovali sobě z těch svazků mnoho
kupckeho zisku: ale získ všecken zůstal gen po straně
Durandové.

Politika geho gest neylepssí. Dnt, i nynj, galo
předtím, za příčinou svěnného kuptevj vykonává
cesty, zvzvláště k tak řečeným Mandingům, s nimiž
neyblízssí kupecké a přátelské spolky má. Ostatně zá-
konů a mravů své fragin v ničemž nepronánil,
anobrž všecky sám přigal a pořád zachowává. Tak
v chvíli tak i v sedání svém řídí se obyčejem Ne-
grů, anebu raději potřebou tamegssím horkem pod-
nebním vyměrenau. Obřady a zvyky afríkanských
králu na dvoře geho v celosti zůstavagi. Hodnoty
a rádú nezřídil žádných.

Nedávno geg, na vstřívání geden ž kraganu geho,
wogeneský oficir, bývalý geho tovaryš na výpravě
proti Rusum. Duranton, ačkoli od toho času gíz
i Negrem i králem se stal, přigal geg se všii přá-
telekou příjvětivostí, co starého spolutovarysse vogmy.

Nosorožec (Rhinoceiros.)

Rod tento, několik druhů velikých neučesitvých
a líných zvýrat obsahujici, jméno své obdržel od
rohu, který nikoli galo rohy našeho skotu a brawu,
neb galo parohy gelenj, ž hlawových kostí newyrůstá,
nýbrž gen na kůži nosují upěvněn gsa, tvaru a rohu
podobnou slepeninou gest chlupů nánošních, a tedy po-
hybowán byti může. Nosorožec sumaterštý (Rh.
sumatrensis) a africký (Rh. africanus) magi dva
za sebou stogicí rohy, ž nichžto předaj obyčejně mjrne
velity, k. p. 2 střevce a 3 palce, a zadní gen ma-
lický fotwy 6 — 7 palců obnáší. Nosorožec slo-
vanští vysak (Rh. Pallasii), gíz vosssem neživací,
obadna rohy velmi dlauhé a stegné měl, čehož do-
kazují ostatky v Evropě, zvzvláště ale v Sibérii nale-
zené, kdežto l. 1751 mimo mamutovou mrtvolu i mrt-
wola nosorožcowa celá, kůži a masem geseté opa-
trená, pod ledem nad Vilshugí řekou nalezena byla.
Vygma nosorožce neymenissjho (Rh. minimus),
který, jak zlaměně kosti we Francii vykopané swěd-
čí, gen zvycí prasete byl, gsa nosorožcové obyčejně
po slonu a hrachu (vodní kůň, Hippopotamus) ney-
wětssí zvýrat, gelikož proti slonu gen polovinou
vyšší, dwagi vysak délkou magi. Hlawu magi tlus-
tavu, krk vysak krátkh, nohy magi gen trogprsté, takže
každý prst nejen kůži tvaru gest obwinut, nýbrž
mždy i paznehtem opatřen, nic méně ale tak hbitě
behagi, že ani sami koněm dostízeni být, aniž pak
ginač gafkoli rychlonožá zvýratá gím uběhnouti mo-
hau. Kamba (konec nohu) geho gest tupá, vysk ho-
regssí gest pohybliwý a v malé nosíčku podobně tisko
prodlažitelný, gíz nosorožec malé věci uchopiv
ždovhati může. Dci má malaunké, skoro velikosti
ovčí, tělo nemotorné a tak tlusté gaf vysoké; kůži
tvaru, která, zcela kůže mnohých tlustokorých stromů
podobajíc se, gen žde onde posetá chlupy, bradav-
cowitá a zváště blíže klaubů podél zahybána gest.
Latáz kůže, ačkoli 1 ½ palce tlustá a tvaru, předce
citelnosti dosti veliké gest, zváště pod brichem, a
silnau kulkau ano i kopím a řípkau proniknouti se dá.
Za násich dnů živací nosorožcové v Asii a Africe
v barinatých a lesnatých pobřežích řek a gezer oby-
wagi, bahniště gím gsa neymilegssím poválovištěm,
kdež po kogně po páru třeba i celau hodinu stávagi,
žádnemu neublížice, leč byvše zdrážděni, kdež vosssem
galo vztelk a řepli se rozljeti, a nánošním rohem dráž-
discovo tělo natrhuňovsé, brzo dale se ubrajagi. Živí
se bylinami a gich kořeny, které třeba ztlačití prstu
nezkašané hltagi; zváště v noci na pastvu vychá-
zejí; nekřič, kromě když poraněn gsa; hlas gich

(R o s o r o j e c)

gest kručawý galo u swin. Poněvadž ale dobré slyssi a wětří, myslivec leza po bříse od zadu (proti wětru) blížiti se mussi, gelikož na tu stranu, odkudž rána přišla, lže se rozbijagi, wše, co gen v cestě, sma-hem zporážegice. W této rozličnosti rohem ztepoře-ným (gindy vjce gest klepechy a willawy) brády po cestě rygi, písek a kremele vůkol metajice; vyhazují též zadními nohami, moc daleko odstrkuji, nic méně ale po tomto prvním rozkámení brzo ochabujice, ne-přítele swého, vjceli gich nedráždi, dále si newissi-magi. Ginj Negrowé též ginák ge chytagi, totiž do gam, w kterýchžto spicatých kolu byli nawráželi, gelikož nosorožci do takovýchto gam byvou se wehnání, newy-hnutedlně neyahutlegi část těla tak si zvodagj, že gím všecky břísnjí vnitřnosti vybehnau. Maso geho, po-dobné wepřowému, lépe chutná nežli slonj, nikoli ale gako vyhláffené hrošsi (*Hippopotamus*). Z kůže Afri-káné délagi bice, traubele k luskám, brněnji, čísse atd., krew nosorožej množi schwalugi proti zácpám vnitřnosti.

Dotčený rod nosorožcův gest ono zwjře, gež pře-množi spisovatele ged'n o r o ž c e m nazvali, často do-sti divně ge popisujice; on gest to zwjře, gež swaté písmo reem zowе; on gest konečně ono zwjře, gež *Plinius* pode jménem *Monoceros* a *Rhinoceros* popisuje; z čehož zřegmo, že starí dobře ge znali, a zwláště *Rimane* od časů *Pompeja* až do časů císaře *Heraklia* mnichokrátě při vstězových slavnostech ge viděli. Za novějších časů první nosorožec přišel roku 1513 do nassi *Europy*, od kteréžto doby až do nynějska asi 6 assiatých w Europe na odiwu bylo vystaweno.

K zavírce klademě zde zprávu o zabití nosorožce, podanou od Anglickanů wěci té přijetomých, a mohaući poněkud slaužiti k dokázání hly a mytrvalosti veli-kánstěho toho zwjřete. Dva Anglickané, gsauc přes některý čas bytem na ostrově *S a g o r ē* w řece *H u-g l i* řečené, k němž Hindowé nábožné pauti vykonávati zwylki, a uslyševose, že na něm nosorožec téměř každé noci k gednomu malemu rybniku přichází, umjnili zwjře to uloviti. K tomu cíli dali sobě na gednom stromu, nedaleko toho rybniku, udělati lesseni čili sedadlo, aby w něm nastávagicej noci přijstti nosorožce pohodlně očekávati mohli. Bečer byl po-símaurny, temný, a giz byla osmá hodina minula, když zwjře právě pod tím stromem se zgewilo, na

němž se myslivci nalezali: pročež z dwogj ručnice i hned do něho strelili. Nosorožec zprvu tím se gakoby zarazil, a wšak se newzdálil. Druhé vystřelení zdalo se silněj na něg aučinkovat, nebot vrhnuw se rychle zpátky, prýc odtud pospíchal. Osm kulek tím způsobem do něho vystřeleno, a wšak on sobě wssého toho tak málo vssímati zdál, gato vystřeleného hrachit. Aži po čtvrtuhodince zwjře to se nawrátilo znovu, naz-čez geden z Anglickanů opět do něho strelil; a wšak hlaveni ručnice geho se roztrhla, a zhmoždiwoſsi mu dva prsty i towarysse geho ranivoſsi, oboge, aby od předsevozeti swého upustili a domu se nawrátili, pri-nutila. Po některém času, když ta rána na ruce byla zhogená, umjnili oba geseté gednau o zlovení zwjřete toho se pokusiti, a wšak s použitím hrubšího streliva. Pročež nabivose dva ſestiliberňky, kteréž na ostrově tom před rukama byly, postavili ge na tom místě, kdež obyčejně nosorožec ten vystupoval; sami pak dne 6. dubna opět na strájném svém stromě se posadili. Když právě k vystřelení se připravovali, w tom ay nenadale z lesku vystřelil tygr, kterýž akčto celau tu noc okolo stromu se zatačel, wšak nic méně předce gím na ránu nepřišel. Teto i násleďujici noci dyktivě očekávali přijstti nosorožce, ale nadarmo. Naposledy předce az třetí noci, okolo desáté hodiny, gím se vytasil. Geden z Anglickanů ſkociv se stromu postavil se k dělu; ale zwjře znamenaroviſsi geg dalo se na autěl. Po chvílce se nawrátilo zpátky, a sice právě w směřování otiwori děla. Když myslivci lunt pozdwiňul, aby zapálil, čtělo zwjře na něg se obořiti; w tom ale dělo buchlo, a nosorožec dostal rámu. Načež s ohromným rykem utiskal pocáv, když fotva as 15 štěrvců odtud se vydálil, náramnau tjjí na zemi tlesnul. Dlha geho obnášela dvanácte štěrvců, výšla sedm, a obvod těla trinácte. Po rozpytwání geho shledáno, že mnohé ze vystřelených do něho kauli hlboko do masa geho pronily, gedna z nich i w samém geho žaludku nalezena. Plawi gedne birmanské lodky, kteráz mezi tím k ostrovu to-mu přistawila, maso toho nosorožce negináce než gako ty neychutněgjí lahúdky strávili. A.

D p r a w a.

Na str. 16 místo „p. Du Brunsaut“ čísti dlužuo „p. Weinricha, wučencho podle p. Du Brunsaut“ atd.